

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet u Osijeku

Odsjek za psihologiju

**ODNOS PODTIPOVA LJUBOMORE, OSJEĆAJA
NEADEKVATNOSTI, OVISNOSTI O DRUGIMA I
SAMOPOŠTOVANJA KOD MLADIH ODRASLIH OSOBA**

Diplomski rad

Josipa Molnar

Mentor: Doc.dr.sc. Silvija Ručević

Osijek, 2014.

Uvod	1
Cilj, problemi i hipoteze	7
Problemi	7
Hipoteze	7
Metoda	8
Sudionici.....	8
Instrumenti	8
Rezultati	11
Rasprava	16
Ograničenja i doprinosi provedenog istraživanja	24
Prijedlozi za buduća istraživanja	26
Zaključak	27
Literatura	27

Odnos podtipova ljubomore, osjećaja neadekvatnosti, ovisnosti o drugima i samopoštovanja kod mladih odraslih osoba

Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti odnos podtipova ljubomore, osjećaja neadekvatnosti, ovisnosti o drugima i samopoštovanja kod mladih odraslih osoba. U istraživanju je sudjelovalo 50 romantičnih parova, odnosno, 100 sudionika u dobi od 20 do 30 godina. Sudionici su u trenutku istraživanja bili u romantičnoj vezi minimalno jednu godinu. Instrumenti koji su korišteni u ovom istraživanju su Multidimenzionalna skala ljubomore, Skala ovisnosti o drugima, Janis-Field skala osjećaja neadekvatnosti, Rosenbergova skala samopoštovanja, Inventar iskustva u bliskim vezama za provjeru privrženosti partneru te opći upitnik o demografskim podacima osobe i veze u kojoj se nalazi. Rezultati provjeravanog odnosa pokazuju da je kognitivna ljubomora statistički značajno pozitivno povezana sa samopoštovanjem i osjećajem neadekvatnosti dok s ovisnošću o drugima nema statistički značajne povezanosti. Emocionalna ljubomora je statistički značajno negativno povezana sa svim navedenim varijablama, dok je bihevioralna ljubomora statistički značajno pozitivno povezana sa svim ispitivanim varijablama. Kao značajan prediktor kognitivne i bihevioralne ljubomore pokazalo se samopoštovanje. Emocionalnu ljubomoru statistički značajno ne predviđa niti jedna navedena varijabla. Ispitana je i privrženost, kao i neke karakteristike veze poput duljine veze, zadovoljstva vezom i doživljena nevjera. Statistički značajan prediktor kognitivne i bihevioralne ljubomore je anksiozna i izbjegavajuća privrženost dok emocionalnu ljubomoru statistički značajno ne predviđa niti jedan od navedenih faktora. Spolne razlike u ispitivanim varijablama su provjerene t-testom te je dobivena razlika između muškaraca i žena u emocionalnoj ljubomori pri čemu muškarci pokazuju veće razine emocionalne ljubomore.

Ključne riječi: romantične veze, ljubomora, osjećaj neadekvatnosti, samopoštovanje, ovisnost o drugima

The aim of this study was to define the relationship between subtypes of jealousy, feeling of inadequacy, interpersonal dependency and self-esteem within young adults. There were 50 romantic partners (100 participants) in the age of 20 to 30. All of the participants were at least one year involved in romantic relationship at the moment when study was conducted. The instruments that were used in this study are Multidimensional jealousy scale, Rosenberg's self-esteem scale, Interpersonal dependency scale, Janis-Field feeling of inadequacy scale, Experiences in Close Relationship Inventory and general demographics questionnaire. The results of tested relations showed that cognitive type of jealousy is positively related with self-esteem and feeling of inadequacy while there was no significant relation with interpersonal dependency. Emotional jealousy is negatively related to all of the tested variables while bibehavioral jealousy is positively related to all variables. The best and significant predictor of cognitive and bibehavioral jealousy is self-esteem while there was no significant predictor of emotional jealousy. Also, we tested attachment to the partner and some relationship characteristics like length of relationship, relationship satisfaction and experience with infidelity of the partner. Significant predictor of cognitive and bibehavioral jealousy was anxious and avoidant attachment while there was no significant predictor of emotional jealousy. Sex differences were checked with t-test which pointed out significant difference between men and woman in emotional jealousy where men scoring higher results on emotional jealousy scale.

Key words: romantic relationships, jealousy, feeling of inadequacy, self-esteem interpersonal dependency

Uvod

Među osnovne ljudske potrebe, osim onih metaboličkih, ističe se potreba za kontaktom s intimnim parterom koji nas poznaje i kojemu je stalo do nas. Baumeister i Leary (1995) su takvu potrebu nazvali „potreba za pripadanjem“. Čini se da je univerzalna činjenica da su ljudi sretniji u prisutnosti drugih, oslanjajući se na bliske osobe koje nam pružaju podršku i emocionalnu sigurnost. Potreba za pripadanjem je osnovna komponenta ljudske prirode i igra značajnu ulogu u očuvanju psihičkog blagostanja tijekom čitavog života što dovodi do toga da ljudi ulaze u intimne veze s drugima (Fagundes i Diamond, 2013).

Intimne veze i veze koje osobe smatraju vrijednima stvaraju osjećaj ulaganja i obvezivanja jer osobe osjećaju da ih partner poštuje i smatra vrijednima. Ukoliko osoba percipira da partner na jednak način počinje doživljavati neku drugu osobu, javlja se ljubomora. Dakle, kada osoba doživljava ljubomoru, percipira da ju je bliski partner vjerojatno zamijenio nekom drugom osobom. Takav osjećaj gubitka može dovesti do prezaštitničkih ili čak agresivnih ponašanja kako bi se održao status nečije najdraže osobe (Levesque, 2011).

Iako se ljubomora ne svrstava u šest osnovnih emocija, nalazi se u svim kulturama i proteže se kroz čitavu ljudsku povijest (Buss, 2000; prema Levesque, 2011). Mnogi se istraživači slažu da je ljubomora zapravo mješavina ljutnje, straha, tuge i gađenja koja reflektira socijalnu situaciju u kojoj se pojedinac nalazi. Definirana je kao socijalna emocija zajedno s neugodnošću, sramom i zavišću. Ljubomora može dovesti osobu u stanje visokog pritiska što je može potaknuti na agresivno i neadaptivno ponašanje. Osim što je često uzrok tenzijama, konfliktima, pa i prekidu veze, ljubomora može imati i teže posljedice. Primjerice, seksualna ljubomora muškarca navodi se kao najčešći uzrok nasilja u bliskim vezama (Buss, 2000, 2005, Goetz i sur., 2008; prema Roach i Pease, 2011). U mnogim se kulturama ljubomora pokazala i kao jedan od uzroka ubojstva partnera (Daly i Wilson, 1988; prema Levy i sur., 2006). Kako bi se spriječile negativne posljedice ljubomore, važno je identificirati mehanizme koji stoje u pozadini ljubomore. To može dovesti do razvitka učinkovitijih strategija ponašanja kroz različite edukacije i kliničke tretmane. Također, takvo razumijevanje može pomoći u eliminaciji negativnih efekata ljubomore koji se pojavljuju u kontekstu romantičnih veza. Da bismo što uspješnije shvatili ljubomoru, potrebno ju je definirati.

Ljubomora je socijalna emocija koja je potaknuta percipiranom ili stvarnom prijetnjom gubitka značajne veze (White, 1981; prema Karakurt, 2012). Definira se kao kognitivni, emocionalni i ponašajni odgovor na percipiranu prijetnju trenutnoj vezi. Ova definicija podrazumijeva da je ljubomora multidimenzionalni konstrukt. Osim toga, podrazumijeva i

postojanje treće osobe koju se smatra prijetnjom. Tako se javlja stvarni ili percipirani trokut. On uključuje primarnu vezu – između ljubomorne osobe i partnera, sekundarnu vezu – između partnera i rivala, te rivalstvo – između ljubomorne osobe i rivala. Taj trokut jedna je od osobitosti koje razlikuju ljubomoru od njoj srodnih emocija, kao što su zavist i rivalstvo. Druga osobina koja ljubomoru razlikuje od srodnih emocija je posjedovanje. Ljubomora se javlja kad ljudi strahuju da će izgubiti nešto što imaju i cijene – primjerice, romantičnu vezu. Zavist se, nasuprot tome, javlja kad ljudi žele nešto što netko drugi ima, a rivalstvo kad se dvoje ili više ljudi natječu za nešto što nitko od njih nema. Briga da će rival „oteti“ našeg partnera uzrokuje ljubomoru.

Kako je već spomenuta multidimenzionalnost ljubomore, Pfeiffer i Wong (1989) ističu tri tipa ljubomore: kognitivni, emocionalni i bihevioralni. Kognitivni tip ljubomore se odnosi na sumnje i brige o partnerovom zanimanju za neku drugu osobu ili rivala. Emocionalni tip se odnosi na afektivne reakcije na stvarnu ili zamišljenu prijetnju vezi (Theiss i Solomon, 2006; prema Croucher i sur., 2012). Emocionalna pobuđenost obuhvaća veliki broj negativnih osjećaja kao što su anksioznost, neugoda, ljutnja, strah, nesigurnost i uzrujanost. Ovisno o okolnostima, emocionalna ljubomora može uključivati osjećaj tuge, krivnje, seksualne uzbuđenosti i zavist (Guerrero, Trost i Yoshimura, 2005; White i Mullen, 1989; prema Croucher i sur., 2012). Bihevioralni tip ljubomore se odnosi na „detektivska“ i zaštitnička ponašanja u koja se osoba uključuje kada doživi prijetnju vezi. Neka od takvih ponašanja su ispitivanje partnera, pretraživanje partnerovih stvari, govorenje ružnih stvari o rivalu i slično (Croucher i sur., 2012). White (1981) ističe da se ove tri dimenzije ljubomore nalaze na kontinuumu od normalnog do patološkog (Elphinston, Feeney i Noller, 2011). Uzimajući ovu podjelu u obzir, kognitivna i emocionalna ljubomora predstavljaju ljubomoru kao iskustvo, dok bihevioralna predstavlja ekspresiju (Afifi i Reichert, 1996; prema Southard i Abel, 2010). Kada je riječ o istraživanju podtipova ljubomore, najveći naglasak se stavlja na ispitivanje spolnih razlika u ljubomori. Brojni istraživači su se bavili ovom tematikom. Tako, Buss (1992) iznosi evolucijsko stajalište koje ističe da su muškarci ljubomorniji kada je u pitanju seksualna nevjera partnerice, dok su žene ljubomornije na partnerovu emocionalnu nevjeru (Varga, Gee i Munro, 2011). Prema ovoj teoriji, muškarci su seksualno ljubomorniji jer posjeduju biološku tendenciju za unaprjeđenjem njihovog reproduktivnog uspjeha kroz osiguravanje vjernosti svojih partnerica. S druge strane, žene su emocionalno ljubomornije jer moraju osigurati emocionalni interes, sredstva i zaštitu „moćnog“ muškarca kako bi osigurale potomstvo (Buss i sur., 1992; Wiederman i Kendall 1999; prema Varga, Gee i Munro, 2011). Prema tome, ljubomora je zapravo adaptivni mehanizam koji je našim precima pomogao u

preživljavanju i reprodukciji. Buss je svoju hipotezu bazirao na istraživanju koje je uključivalo prisilni izbor nevjere koja izaziva veći stupanj ljubomore. Od sudionika se tražilo da zamisle situaciju u kojoj je njihov partner/partnerica pokazao/pokazala zanimanje za drugu osobu. Zatim su birali situaciju koja izaziva više negativnih emocija, a to je situacija u kojoj njihov partner/partnerica stvara duboku emocionalnu vezu s drugom osobom ili situacija u kojoj stupa u spolni odnos s drugom osobom. Rezultati su pokazali da su muškarci većinom birali seksualnu nevjere kao onu koja izaziva više negativnih emocija, dok su žene većinom birale emocionalnu nevjere (Buss i sur., 1992; prema Pavela i Šimić, 2012). Ovakvi rezultati su potvrđeni u velikom broju istraživanja.

Osim spolnih razlika u seksualnoj i emocionalnoj ljubomori, istraživale su se i spolne razlike u kognitivnoj, emocionalnoj i bihevioralnoj ljubomori. Tako u istraživanju Millera i Manera (2009) nisu utvrđene razlike između muškaraca i žena u ljubomoru, međutim, autori su na temelju podtipova ljubomore izračunali ukupnu mjeru ljubomore. Nasuprot tome, autori Aylor i Dainton (2001) pronašli su spolne razlike u kognitivnoj ljubomori, pri čemu muškarci postižu više rezultate od žena. Guerrero, Eloy, Jorgensen i Andersen (1993) ističu da žene doživljavaju veću bihevioralnu ljubomoru od muškaraca. Bez obzira na nekonzistentne rezultate, brojni autori ističu da je istraživanje ljubomore kao multidimenzionalnog konstrukta korisnije jer bolje razlikuje i odvaja ljubomoru od sličnih konstrukata, ali i da je multidimenzionalni pristup točnija i zornija reprezentacija ljubomore pojedinca (Russell i Harton, 2005; prema Southard i Abel, 2010). Bez obzira na spolne razlike, čini se da su neki ljudi jednostavno ljubomorniji od drugih. Postoje brojne varijable koje utječu na veće doživljavanje ljubomore. Većina istraživanja ističe privrženost kao važan faktor u objašnjenju ljubomore.

Teorijom privrženosti (Bowlby, 1969) objašnjava se veliki broj ponašanja, kognicija i emocija u bliskim vezama, uključujući i ljubomoru (Mikulincer i Shaver, 2007; prema Selterman i Maier, 2013). Osnovna pretpostavka ove teorije jest da priroda afektivne povezanosti između djeteta i skrbnika u ranoj dobi određuje prirodu djetetovih bliskih odnosa u njegovoj zreloj dobi te da sustav privrženosti postoji i djeluje kroz čitav život pojedinca (Kamenov i Jelić, 2003). Jednom uspostavljen tip privrženosti u djetinjstvu oblikuje kvalitetu odnosa u adolescenciji i zreloj dobi. Kada je odnos pod prijatnom, aktivira se stil privrženosti (Mikulincer i sur., 2000). Međutim, istraživanja privrženosti ukazuju na to da je privrženost u odrasloj dobi, iako povezana s opisima koje sudionici pružaju o njihovom odnosu s roditeljima tijekom djetinjstva (Levy, Blatt i Shaver, 1998; prema Levy i sur., 2006), također rezultat iskustava u bliskim vezama i da se može sustavno mijenjati tijekom vremena u

funkciji tih iskustava (Kirkpatrick i Hazan, 1994; prema Levy i sur., 2006). Tijekom života mijenja se i hijerarhija objekata privrženosti. Tako, u adolescenciji, mladi ljudi su sve više usmjereni vršnjacima, prijateljima, a sve manje roditeljima. Iako roditelji ne prestaju biti objektima privrženosti u toj dobi, niti će to prestati biti kasnije, oni polako postaju „objektima privrženosti u pričuvi“. U odrasloj dobi, bilo koji odnos može biti izvorom privrženosti, međutim, najvažniji izvor privrženosti najčešće su ljubavne veze. Ainsworth, Blehar, Waters i Wall (1978; prema Levy i sur., 2006) su na temelju Bowlbyjeve teorije identificirali tri osnovna stila privrženosti u djetinjstvu – sigurni, anksiozni i izbjegavajući. Hazan i Shaver (1987; prema Kamenov i Jelić, 2003) smatraju da se ista tri stila privrženosti mogu razlikovati i u odrasloj dobi. Sigurno privržene pojedince karakterizira povjerenje prema ljudima i lako zblizavanje s njima. Anksiozno privržene osobe imaju izrazitu želju za emocionalnim stapanjem s drugom osobom, bojeći se pri tome da nisu dovoljno voljene ili da će ih partner napustiti. Izbjegavajuće privrženi pojedinci izbjegavaju bliskost s drugim ljudima zbog neugode koju pritom osjećaju, te su nervozni kada im se netko previše približi. Oni ne vjeruju drugima i ne dopuštaju si da ovisi o njima. Bartholomew je kombinirala ove tipove privrženosti i došla do kategorije od četiri tipa privrženosti: sigurni, preokupirani, odbijajući i plašljivi. Postupno, Brennan, Clark i Shaver (1998) ističu anksioznost i izbjegavanje kao dvije glavne dimenzije u podlozi tipova privrženosti. Anksioznost se odnosi na brige i strahove od odbijanja, dok se izbjegavanje odnosi na neugodu povezanu s bliskošću i emocionalnom intimnošću u romantičnim vezama. U romantičnim vezama, anksiozno privrženi pojedinci pokazuju osjećaje neprestane ranjivosti, budnost na znakove napuštanja, intenziviranje emocija, ovisnost o partneru te neprestana želja da se osigura i dobije veća briga i ljubav od romantičnog partnera. S druge strane, izbjegavajuće privrženi pojedinci minimaliziraju važnost veze, romantičnih emocija i želja (Dandurand, 2013). Prema tome, pojedinci s visokom anksioznom privrženošću izvještavaju o većoj ljubomori od onih s niskom anksioznom privrženošću, dok izbjegavajuće privrženi pojedinci izbjegavaju izraziti ljubomoru prema partneru te imaju manji broj dugotrajnih intimnih veza (Whitson i Mattingly, 2010). Za razliku od njih, kod sigurno privrženih pojedinaca, pronađene su niske razine ljubomore (Selterman i Maier, 2013). Teorija privrženosti se smatra najkorisnijim okvirom za razumijevanje kako rane veze oblikuju percepcije, emocije i ponašanja u odraslim romantičnim vezama.

Osim privrženosti, značajnu ulogu u doživljavanju ljubomore ima i samopoštovanje. Istraživanja o prediktorima ljubomore pokazuju da je nisko samopoštovanje usko povezano s romantičnom ljubomorom (DeSteno i sur., 2006; prema Karakurt, 2012). Za osobe niskog

samopoštovanja je vjerojatnije da sumnjaju u partnerovu odanost i predanost te zbog toga pokazuju znakove ljubomore. Osobama niskog samopoštovanja partnerova pažnja pomaže u osnaživanju osjećaja vlastite vrijednosti. Tako, ako partner pokazuje pažnju nekoj drugoj osobi tj. rivalu, takvi se znakovi interpretiraju kao da je suparnik superiorniji i vrjedniji te se počinju doživljavati kao prijetnja vezi (DeSteno i Salovey, 1996; prema Karakurt, 2012). Osobe s visokom razinom samopoštovanja nemaju sklonost interpretiranja partnerove pažnje rivalu kao odbijanje (Jones, 1973; prema White, 1981).

Bez obzira na očitu teorijsku povezanost samopoštovanja i ljubomore, istraživanja ipak ne daju konzistentne rezultate. White i Mullen (1989; prema Adams, 2012) navode osam istraživanja u kojima nije pronađena značajna povezanost između samopoštovanja i ljubomore i deset onih u kojima je pronađena umjerena negativna povezanost između navedene dvije varijable. U jednom istraživanju je pronađena negativna povezanost između samopoštovanja i ljubomore, ali samo kod muškaraca (White, 1981; prema Adams, 2012), dok je u drugom istraživanju pronađena pozitivna povezanost, ali samo kod žena (Hansen, 1985; prema Adams, 2012). Neki od mogućih razloga nekonzistentnosti rezultata istraživanja su dob sudionika, kao i duljina trajanja romantične veze o čemu će kasnije biti riječi.

Iako se vjeruje da je poljuljano samopoštovanje jaki prediktor ljubomore, neki autori smatraju da se uzimanjem samopoštovanja kao jedinog prediktora u obzir ne dobiva cjeloviti uvid u razumijevanje ljubomore. Neki od prediktora koji se, uz samopoštovanje, trebaju uzeti u obzir su i ovisnost o drugima, te osjećaj neadekvatnosti (Karakurt, 2012).

Istraživanja pokazuju kako ovisnost o drugima ima utjecaja na doživljavanje ljubomore. Bez obzira na stupanj partnerovog ulaganja u vezu, pojedinci koji romantičnu vezu usko vežu uz svoj identitet nemaju puno hobija ili prijatelja. Oni su ljubomorniji budući da prijetnje aktualnoj vezi za njih imaju veću cijenu. Bez obzira na izvor ovisnosti, čini se da se intenzitet ljubomore povećava što je veća razina ovisnosti (White, 1981; prema Karakurt, 2012). U istraživanjima ovisnosti i nesigurnosti, Fei i Berscheid (1978; prema White 1981) pronalaze da su sudionici koji su zadovoljni vezom visoko na mjeri ovisnosti, ali ne i na mjeri nesigurnosti. Za razliku od njih, sudionici koji nisu zadovoljni vezom i koji su manje uključeni u vezu doživljavaju veliku razinu ovisnosti, ali i nesigurnosti. Prema tome, autori smatraju da osobe koje doživljavaju visoku razinu ovisnosti i nesigurnosti, doživljavaju i visoku razinu ljubomore.

Osjećaj neadekvatnosti se odnosi na mjeru samopoštovanja u kontekstu stvarnih socijalnih situacija, a ne na generalizirani osjećaj o sebi. U kontekstu romantičnih veza, osjećaj neadekvatnosti reflektira vjerovanje da je osoba sama uzrok problema u vezi te je

osjetljivija na prijetnje vezi pri čemu je i sklonija reagirati ljubomorno. Ovisnost o drugima, samopoštovanje i osjećaj neadekvatnosti su među važnijim odrednicama ljubomornog načina ponašanja i doživljavanja. Iako istraživači ističu važnost ovih konstrukata u razumijevanju ljubomore, mali broj istraživanja se bavio njima. Istraživanje ovih varijabli zajedno može pružiti potencijal za bolje razumijevanje odnosa između navedenih faktora i ljubomore.

Osim spomenutih konstrukata, važno je imati na umu i sociodemografske varijable, kao i neka obilježja veze koja mogu imati utjecaja na ljubomoru. Neki autori ističu kako se rezultati dobiveni u različitim istraživanjima razlikuju zbog utjecaja nekih demografskih varijabli. Jedna od takvih varijabli je duljina trajanja veze. White (1981) ističe kako osobe koje kohabitiraju ili su u ozbiljnoj vezi pokazuju veće razine ljubomore od onih koji su u neobaveznim ili neozbiljnim vezama. Osobe koje su u kohabitaciji ili u ozbiljnoj vezi imaju više emocionalnog i materijalnog ulaganja u vezu nego oni koji su u neobaveznoj vezi. U jednom istraživanju je dobiveno da su oni koji su u kratkotrajnim vezama više pogođeni partnerovom seksualnom nevjerom, dok one u dugotrajnim vezama više pogađa partnerova emocionalna nevjera (Mathes, 2005; Wade i Fowler, 2006; prema Varga, Gee i Munro, 2011). Osobe koje su kratko u vezi, odnosno u početnim stadijima veze u manjoj mjeri doživljavaju i iskazuju ljubomoru. Postoje dva objašnjenja takvog ponašanja. Prvo, ljubomora se pojavljuje kao percipirana prijetnja postojećoj vezi. Njezino doživljavanje i iskazivanje se u početnim stadijima veze neće tako lako dogoditi jer još nije došlo do stvarnog obvezivanja i ulaganja u vezu. Drugo, čak i ako se ljubomora doživi u ranoj fazi veze, malo je vjerojatno da će se izraziti budući da se ljubomora doživljava kao averzivna emocionalna reakcija. Takvu reakciju bi partner mogao protumačiti preuranjenom i neprikladnom (Bringle i Buunk, 1985; prema Strzyzewski i Comstock, 1997). Tijekom vremena, partneri razvijaju veću međuovisnost, a emocionalno i materijalno ulaganje raste čime dolazi do povećane razine ljubomore.

Zadovoljstvo vezom i doživljena partnerova nevjera često nisu uzimane u obzir u istraživanjima stoga postoje kontradiktorni podaci. Neka istraživanja govore o negativnoj povezanosti zadovoljstva vezom i ljubomore kod romantičnih parova, ali i bračnih parova (Guerrero i Jorgensen, 1991; prema Dandurand, 2013). Neki autori smatraju da povezanost zadovoljstva vezom i ljubomore postoji kod osoba koje su dugo vremena u vezi kod kojih postoji visoki stupanj emocionalnog ulaganja u vezu. Kod osoba koje su kraće u vezi, ta poveznica ne postoji. Iskustvo nevjere se proučavalo u vrlo malom broju istraživanja. Tako, neka od njih govore o pozitivnoj povezanosti iskustva nevjere i ljubomore, dok neki ističu da

ne postoji povezanost (Croucher i sur., 2012). Zbog nedostatka ovih podataka, zadovoljstvo vezom i iskustvo nevjere bit će uključene u ovom istraživanju.

Još jedna demografska varijabla koja ima utjecaj na rezultate istraživanja je dob sudionika. Jedan od mogućih utjecaja dobi na ljubomoru je taj da stariji i mlađi doživljavaju ljubomoru na različite načine. Većina istraživanja ljubomore koristi studentsku populaciju pa se sukladno tomu veza između dobi i ljubomore nije puno istraživala. Autori koji u svoja istraživanja uključuju sudionike različitih dobnih skupina najčešće ne izvještavaju o povezanosti između dobi i ljubomore. Ipak, Pines i Aaronson (1983) izvještavaju o značajnoj negativnoj povezanosti između dobi i ljubomore što bi značilo da se ljubomora smanjuje s dobi (Adams, 2012). Budući da je navedeno kako većina istraživanja ne uključuje navedene varijable, u ovom će se istraživanju uzeti u obzir kako bi se ispitao njihov učinak na ljubomoru.

Cilj, problemi i hipoteze

Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti odnos podtipova ljubomore i osjećaja neadekvatnosti, samopoštovanja i ovisnosti o drugima kod mladih odraslih osoba.

Problemi

1. Provjeriti odnos osjećaja neadekvatnosti, samopoštovanja i ovisnosti o drugima s podtipovima ljubomore.
2. Provjeriti doprinos osjećaja neadekvatnosti, samopoštovanja, ovisnosti o drugima, tipova privrženosti, trajanja veze, zadovoljstva vezom te doživljene partnerove nevjere u objašnjenju podtipova ljubomore.
3. Ispitati spolne razlike u odnosima među ispitivanim varijablama.

Hipoteze

1. Postoji pozitivna povezanost između podtipova ljubomore i osjećaja neadekvatnosti i ovisnosti o drugima te negativna povezanost između samopoštovanja i podtipova ljubomore.
2. Osjećaj neadekvatnosti, nisko samopoštovanje, ovisnost o drugima, nesiguran tip privrženosti, dulje trajanje veze, niže zadovoljstvo trenutnom vezom te doživljena nevjera od strane partnera će biti značajni prediktori svakog podtipa ljubomore.
3. Ne postoje spolne razlike u odnosima među ispitivanim varijablama.

Metoda

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 100 sudionika, odnosno 50 heteroseksualnih romantičnih parova. Sudionici su u dobi od 20 do 30 godina ($M=25,86$, $SD=2,71$ za muškarce; $M=24,66$, $SD=2,50$ za žene).

Trajanje romantične veze sudionika je u rasponu od 12 do 120 mjeseci ($M = 44,26$, $SD = 29,56$). Pri tome, 38% muškaraca i 56% žena je izjavilo da je barem jednom u životu doživjelo nevjeru romantičnog partnera. Većina sudionika, njih 76% izjavljuje da su vrlo zadovoljni trenutnom vezom, 20% izjavljuje da je uglavnom zadovoljno vezom, 2% sudionika je uglavnom nezadovoljno vezom, dok je jako nezadovoljno vezom 2% sudionika.

Instrumenti

Opći upitnik

Opći je upitnik konstruiran kako bi se prikupili podaci sudionika o spolu, dobi, trajanju veze, zadovoljstva vezom te doživljenoj partnerovoj nevjeri. Trajanje veze određeno je česticom „Trajanje trenutne veze“, a od sudionika je traženo da na praznu crtu u mjesecima ili godinama upišu trajanje trenutne veze. Zadovoljstvo vezom mjereno je skalom Likertovog tipa od četiri stupnja (1-vrlo zadovoljan/zadovoljna; 4-jako nezadovoljan/nezadovoljna). Informacija o nevjeri romantičnog partnera se odnosi na doživljenu nevjeru od bilo kojeg romantičnog partnera i prikupljena je česticom „jeste li ikada doživjeli nevjeru od bilo kojeg romantičnog partnera“ na što sudionici odgovaraju zaokruživanjem odgovara „DA“ ili „NE“.

Multidimenzionalna skala ljubomore (engl. Multidimensional Jealousy Scale MJS; Pfeiffer & Wong, 1989; prema Elphinston, Feeney i Noller, 2011)

Skala se sastoji od tri subskale od kojih svaka sadrži osam čestica. Od sudionika se traži da prilikom odgovaranja na pitanja razmišljaju o svom trenutnom partneru. Sudionici odgovaraju na skali Likertovog tipa od 1 do 7, pri čemu za kognitivnu i bihevioralnu skalu 1 znači „nikada“, a 7 „uvijek“, dok za emocionalnu skalu 1 znači „vrlo zadovoljno“, a 7 „vrlo uznemireno“. Pri tome veći rezultat ukazuje na veću izraženost pojedinih podtipova ljubomore. Pouzdanost ovih skala u prethodnim istraživanjima je zadovoljavajuća i iznosi za kognitivnu $\alpha = 0,92$, za emocionalnu $\alpha = 0,85$ te za bihevioralnu $\alpha = 0,89$ (Pfeiffer i Wong, 1989; prema Dujmov, 2011).

Revidirana Janis-Field skala osjećaja neadekvatnosti (engl. Revised Janis-Field Feelings of Inadequacy; Fleming i Courtney, 1984; prema Heatherton i Wyland, 2003)

Revidirana verzija skale neadekvatnosti sastoji se od 36 čestica na koje sudionici odgovaraju na skali Likertovog tipa od pet stupnjeva (1 = nikada; 5 = uvijek, vrlo često). Ukupni rezultat se dobiva zbrajanjem odgovora na pojedinoj čestici. Većina čestica je revidirana tako da veći rezultat znači veći osjećaj neadekvatnosti. Skala ima dobru unutrašnju pouzdanost koja iznosi $\alpha=0,91$ (Heatherton i Wyland, 2003).

Skala ovisnosti o drugima (engl. The Interpersonal Dependency Inventory; Hirschfeld i sur., 1997)

Skala se sastoji od tri subskale: emocionalna ovisnost (ER), nedostatak socijalnog samopouzdanja (LS) te skala autonomije (AA). Sudionici na pitanja odgovaraju pomoću skale Likertovog tipa od četiri stupnja: 1 = uopće se ne odnosi na mene; 4 = u potpunosti se odnosi na mene. Sve čestice (osim čestice 10, 23 i 42) se obrnuto boduju. Subskale se boduju svaka posebno, zbrajajući odgovore svake čestice. Autor skale je za računanje ukupnog rezultata skale predložio formulu $IDI= 3 (ER) + 1 (LS) + 1 (AA)$. No, predložena je nova formula za računanje ukupnog rezultata budući da se rezultat na skali autonomije povećava rezultatom na skali nedostatka socijalnog samopouzdanja jer rezultati na skali autonomije odražavaju obranu ega od osjećaja koji su izraženi na skali nedostatka socijalnog samopouzdanja (Buttell i sur., 2005; prema Milner, 2009). Jedan od autora ove skale je predložio sljedeću formulu: $IDI\ total = 40,84 + .20 (ER) + .18 (LS) - .66 (AA) + .53 (Ls \times AA/30)$. Buttell i sur. (2005) ističu kako je konstanta 40,84 dodana kako bi se dobile srednje vrijednosti od $M=50$, $SD=6$ na velikim uzorcima pri čemu bi rezultat od 56 označavao jaku ovisnost o drugima, a rezultat 44 nisku ovisnost o drugima (Milner, 2009). U prethodnim istraživanjima pouzdanost skale emocionalne ovisnosti je iznosila $\alpha = 0,83$, skale nedostatka socijalnog samopouzdanja iznosila je $\alpha = 0,78$, a skale autonomnosti $\alpha = 0,79$ (Hirschfeld i sur.; prema Milner, 2009).

Rosenbergova skala samopoštovanja (engl. Rosenberg Self-Esteem Scale; Rosenberg, 1965)

Skala sadrži deset tvrdnji, pet definiranih u pozitivnom smjeru, a pet u negativnom. Sudionici za svaku tvrdnju na skali od 1-5 (od “u potpunosti se ne slažem” do “u potpunosti se slažem”) iskazuju svoj stupanj slaganja s pojedinom tvrdnjom. Rezultat na skali formira se zbrajanjem zaokruženih brojeva uz pojedinu tvrdnju, pri tome minimalan broj bodova iznosi 10, a maksimalan 50 bodova. Veći rezultat upućuje na višu razinu samopoštovanja. Pouzdanost ove skale u prethodnim istraživanjima iznosila je $\alpha = 0,74$ (Pullman i Allik, 2000).

Inventar iskustva u bliskim vezama (engl. Experiences in Close Relationship Inventory; Brennan, Clark i Shaver, 1998).

Upitnik je namijenjen ispitivanju privrženosti u ljubavnim vezama odraslih, a sastoji se od 18 čestica raspoređenih u dvije subskale – skalu izbjegavanja (9 čestica označenih neparnim brojem) i skalu anksioznosti (9 čestica označenih parnim brojem). Zadatak sudionika je zaokruživanjem odgovarajućeg broja na skali od 1 (uopće se ne slažem) do 7 (potpuno se slažem) odgovoriti u kojoj se mjeri slaže s tvrdnjom. Rezultat sudionika formira se zbrajanjem procjena za odgovarajuće čestice dvaju subskala, uz prethodno rekodiranje triju čestica. Osim na dimenzijama izbjegavanja i anksioznosti, moguće ga je prikazati i u obliku jednog od četiri stila privrženosti – sigurni (izbjegavanje ≤ 36 , anksioznost ≤ 36), zaokupljeni (anksiozni) (izbjegavanje < 36 , anksioznost > 36), odbijajući (izbjegavanje > 36 , anksioznost < 36) i plašljivi (izbjegavanje > 36 , anksioznost > 36) (Kamenov i Jelić, 2003).

Postupak

U istraživanju je korištena metoda snježne grude kao način prikupljanja sudionika. Svaki par koji je pristao na sudjelovanje ispitan je posebno, pri čemu su mladić i djevojka ispunjavali upitnike svatko za sebe, ali u isto vrijeme i u istoj prostoriji. Prije ispunjavanja im je pročitana uputa u kojoj je rečeno da se želi provjeriti kako se mlade odrasle osobe ponašaju u romantičnim vezama. Objašnjeno im je da su podaci anonimni i da će biti korišteni u svrhu istraživanja za diplomski rad te ih se pozvalo na maksimalno iskreno sudjelovanje i odgovaranje na pitanja. Kako bi im se osigurala što veća anonimnost, istraživačica je svakoj osobi dodijelila kuvertu u koju su oni sami stavili ispunjene upitnike i zalijepili ju. Također, u uputi je naglašeno da, ukoliko žele odustati od sudjelovanja, mogu to učiniti u bilo kojem trenutku. Prije samog ispitivanja, na svaki par upitnika je napisana šifra za mladića i djevojku kako bi se kasnije znalo koji upitnici pripadaju jednom romantičnom paru. Sudionicima je rečeno da vrijeme ispunjavanja upitnika iznosi oko 20 minuta.

Sudionici su nakon ispunjavanja općeg upitnika ispunjavali upitnike sljedećim redoslijedom: Multidimenzionalna skala ljubomore, Skala osjećaja neadekvatnosti, Ovisnosti o drugima, Skala samopoštovanja te Inventar iskustva u bliskim vezama. Navedeni upitnici su prevedeni s engleskog jezika na hrvatski tako da su ih dvije osobe prevodile, a treća osoba je prevedeno sastavljala u smislenu i sudionicima razumljivu hrvatsku verziju upitnika.

Rezultati

Prije testiranja prvog problema provjeren je normalitet distribucija nezavisnih i zavisnih varijabli. U tablici 1 prikazani su deskriptivni pokazatelji za kognitivnu, bihevioralnu i emocionalnu ljubomoru, dimenzije privrženosti, skalu samopoštovanja, skalu neadekvatnosti te skalu ovisnosti o drugima.

Tablica 1. Deskriptivna statistika ispitivanih varijabli

Skale	Min	Max	M	SD	Simetričnost	Kurtičnost
Kognitivna ljubomora	8	27	13,17	0,44	1,06	1,05
Emocionalna ljubomora	8	39	28,13	0,55	-1,06	1,99
Bihevioralna ljubomora	8	34	14,1	0,501	1,42	2,35
Ovisnost o drugima	44,07	67,49	53,48	0,44	0,37	0,78
Neadekvatnost	55	147	84,5	1,778	0,83	0,84
Samopoštovanje	23	50	40,16	0,56	-0,63	0,04
Anksiozna privrženost	9	53	26,69	0,90	0,79	0,36
Izbjegavajuća privrženost	9	19	19,07	0,88	1,08	0,90

Budući da je pronađeno značajno odstupanje od normalne distribucije kod gotovo svih skala, osim kod skale ovisnosti o drugima, provedena je transformacija rezultata. Transformacije su provedene kako bi rezultati na mjerama simetričnosti i kurtičnosti bile najbliže nuli. Kako su distribucije rezultata većine varijabli (skale kognitivne i bihevioralne ljubomore, skale anksiozne i izbjegavajuće privrženosti te neadekvatnosti) pozitivno asimetrične, rezultati su transformirani logaritamskom transformacijom (*log*). Suprotno tome, distribucije skale emocionalne ljubomora i samopoštovanja su negativno asimetrične te je za rezultate ovih skala provedeno reflektiranje i korijenska transformacija rezultata (*square root*). U daljnjim analizama korišteni su transformirani rezultati.

Kako bi se provjerio prvi problem, odnosno odnos osjećaja neadekvatnosti, samopoštovanja i ovisnosti o drugima s podtipovima ljubomore, izračunat je koeficijent korelacije među navedenim varijablama. U tablici 2 su prikazani koeficijenti korelacije podtipova ljubomore i samopoštovanja, osjećaja neadekvatnosti i ovisnosti o drugima.

Tablica 2. Korelacije ispitivanih varijabli

	dob	Mjs_c	Mjs_e	Mjs_b	Ids	Jf	Rse	Zv	Dv	Dn	Anx	Izb
spol	-0,23*	-0,05	-0,22*	0,12	0,11	0,16	0,16	0,06	0,00	-0,18	-0,05	-0,12
dob	—	-0,18	-0,21*	-0,17	-0,05	-0,10	-0,09	0,19	0,11	-0,01	0,06	0,13
Mjs_c		—	-0,27**	0,56**	0,06	0,31**	0,32**	0,17	-0,16	-0,09	0,38**	0,27**
Mjs_e			—	-0,53**	-0,24*	-0,28**	-0,22*	-0,02	0,16	0,06	-0,18	0,03
Mjs_b				—	0,21*	0,29**	0,22**	0,09	-0,12	0,02	0,48**	0,06
Ids					—	0,38**	0,25*	-0,03	-0,01	0,13	0,17	0,16
Jf						—	0,63**	0,17	-0,01	-0,01	0,35**	0,17
Rse							—	0,18	-0,01	-0,11	0,29**	0,31**
Zv								—	0,17	-0,23*	0,08	0,36**
Dv									—	0,08	-0,16	-0,02
Dn										—	-0,02	-0,01
Anx											—	0,20*

Napomena. ** $p < 0,01$ * $p < 0,05$. Mjs_c - kognitivna ljubomora; Mjs_e - emocionalna ljubomora; Mjs_b - bihevioralna ljubomora; Ids - ovisnost o drugima; Jf - osjećaj neadekvatnosti; Rse - samopoštovanje; Zv - zadovoljstvo vezom; Dv - duljina veze; Dn - doživljena nevjera; Anx - anksiozna privrženost; Izb - izbjegavajuća privrženost

Od sociodemografskih varijabli, utvrđena je statistički značajna, umjerena negativna povezanost spola i dobi s emocionalnom ljubomorom. Dakle, sudionici koji su stariji i muškog spola postižu više rezultate na emocionalnoj ljubomori. Nadalje, kognitivni tip ljubomore je statistički značajno i umjereno pozitivno povezan i s osjećajem neadekvatnosti i sa samopoštovanjem. Suprotno tome, nije utvrđena statistički značajna povezanost kognitivne ljubomore i ovisnosti o drugima. Bihevioralni tip ljubomore je značajno i umjereno pozitivno povezan s osjećajem neadekvatnosti, ovisnosti o drugima i samopoštovanjem. Slično tome, emocionalni tip ljubomore je statistički značajno umjereno i negativno povezan s osjećajem neadekvatnosti, ovisnosti o drugima i samopoštovanjem. Dakle, osobe koje postižu više rezultate na skalama ovisnosti o drugima, samopoštovanja i osjećaja neadekvatnosti u prosjeku izvještavaju o nižoj emocionalnoj ljubomori. Osim toga, utvrđene su umjerene pozitivne korelacije izbjegavajuće privrženosti i anksiozne privrženosti s kognitivnom ljubomorom te anksiozne privrženosti s bihevioralnom ljubomorom. Između doživljene nevjere i zadovoljstva vezom postoji statistički značajna umjerena negativna povezanost.

Kako bi se ispitaio doprinos osjećaja neadekvatnosti, samopoštovanja i ovisnosti o drugima u objašnjenju podtipova ljubomore, kao i doprinos duljine veze, zadovoljstva vezom, doživljene nevjere te tipova privrženosti provedene su tri odvojene hijerarhijske regresijske analize za svaki tip ljubomore. U prvom koraku hijerarhijske regresijske analize za kognitivnu, emocionalnu i bihevioralnu ljubomoru uvedene su sociodemografske varijable, odnosno varijable spol, dob, duljina veze, zadovoljstvo vezom te doživljena nevjera. U

drugom koraku uvedene su varijable samopoštovanje, osjećaj neadekvatnosti i ovisnost o drugima, dok su u trećem koraku uvedene varijable anksiozna i izbjegavajuća privrženost (vidjeti tablicu 3).

Tablica 3. Prikaz vrijednosti prediktorskih varijabli za kriterijske varijable kognitivna, emocionalna i bihevioralna ljubomora

		Kognitivna ljubomora	Emocionalna ljubomora	Bihevioralna ljubomora
Model		β	β	β
1.	Spol	-0,13	-0,18	0,09
	Dob	-0,24*	0,17	-0,16
	Duljina veze	-0,17	0,15	-0,13
	Zadovoljstvo vezom	0,25**	-0,07	0,16
	Doživljena nevjera	-0,04	0,00	0,08
	R^2	0,12*	0,10	0,07
ΔR^2	0,12*	0,10	0,07	
F	2,63*	2,09	1,39	
2.	Spol	-0,17	-0,13	0,04
	Dob	-0,20*	0,14	-0,14
	Duljina veze	-0,16	0,14	-0,12
	Zadovoljstvo vezom	0,17	-0,03	0,12
	Doživljena nevjera	-0,04	0,03	0,05
	Samopoštovanje	0,19	-0,04	0,04
	Osjećaj neadekvatnosti	0,18	-0,15	0,18
	Ovisnost o drugima	-0,04	-0,16	0,12
	R^2	0,22**	0,17*	0,14
ΔR^2	0,10**	0,07*	0,07	
F	3,75**	2,70*	2,50	
3.	Spol	-0,12	-0,13	0,07
	Dob	-0,23**	0,15	-0,17
	Duljina veze	-0,12	0,14	-0,07
	Zadovoljstvo vezom	0,12	-0,07	0,13
	Doživljena nevjera	-0,05	0,03	0,06
	Samopoštovanje	0,12	-0,06	0,01
	Osjećaj neadekvatnosti	0,12	-0,11	0,05
	Ovisnost o drugima	-0,08	-0,17	0,10
	Anksiozna privrženost	0,27**	-0,11	0,45**
	Izbjegavajuća privrženost	0,13	0,10	-0,08
	R^2	0,30**	0,19	0,31**
ΔR^2	0,08**	0,02	0,17**	
F	5,14**	0,90	11,01**	

Napomena. ** $p < 0,01$ * $p < 0,05$.

Cjelokupan model se pokazao statistički značajnim u predviđanju kognitivne ljubomore, a varijable uključene u sva tri koraka zajedno objašnjavaju 30% varijance. U prvom koraku modela, značajnim samostalnim prediktorima kognitivne ljubomore pokazale su se varijable dob i zadovoljstvo vezom. U drugom koraku, nakon uključivanja samopoštovanja, osjećaja neadekvatnosti i ovisnosti o drugima, samo je dob ostala značajnim prediktorom i to na razini statističke značajnosti od $p < 0,05$. U trećem koraku, uz dob, varijabla anksiozna privrženost postaje značajnim prediktorom kognitivne ljubomore. No, treba napomenuti da je korelacijskom analizom (vidjeti tablicu 2) utvrđena statistički značajna povezanost samopoštovanja, osjećaja neadekvatnosti te tipova privrženosti s kognitivnom ljubomorom. No, hijerarhijskom regresijskom analizom je utvrđeno da tri prethodno navedene varijable nisu značajni prediktori kognitivne ljubomore. Stoga su provedene dodatne regresijske analize kojima je utvrđeno postojanje medijacije. Shrout i Bolger (2002; prema Tadić, 2005) navode da se postojanje medijacije manifestira kroz smanjenje u veličini ili utvrđivanje neznačajnosti regresijskog koeficijenta za inicijalni prediktor, uz statistički značajan doprinos medijatora u objašnjenju varijance kriterija. Utvrđeno je kako je vjerojatno samopoštovanje medijatorska varijabla jer u njezinom prisustvu osjećaj neadekvatnosti prestaje biti statistički značajnim prediktorom kognitivne ljubomore. S druge strane, samopoštovanje je samostalan, statistički značajan prediktor kognitivne ljubomore, međutim, uključivanjem varijable osjećaja neadekvatnosti, samopoštovanje prestaje biti samostalnim prediktorom kognitivne ljubomore. Osim medijatorskih varijabli, u slučaju kognitivne ljubomore postoje i supresori. Supresorska varijabla ne korelira s kriterijskom, ali je u korelaciji s nekim drugim prediktorom za koji je ona supresor te vrši supresiju onog dijela varijance drugog prediktora koji nije validan za objašnjenje kriterija (Šverko, 2005). Iz tablice 2 vidljivo je kako dob i spol nisu statistički značajno povezani s kognitivnom ljubomorom. No, uključivanjem varijable spol, dob postaje statistički značajan prediktor kognitivne ljubomore, a uključivanjem varijable dob, zadovoljstvo vezom postaje statistički značajan prediktor kognitivne ljubomore. Vrlo je vjerojatno da su varijabla spol i dob supresorske varijable budući da u njihovom prisustvu zadovoljstvo vezom postaje značajnim prediktorom kognitivne ljubomore.

U slučaju emocionalne ljubomore, cjelokupni model se nije pokazao statistički značajnim u objašnjenju varijance emocionalne ljubomore. Statistički značajnim prediktorima pokazale su se varijable uvedene u drugom koraku, odnosno samopoštovanje, osjećaj neadekvatnosti te ovisnost o drugima. No, niti jedna od njih nije značajni samostalni prediktor emocionalne ljubomore. Prema tablici 2, emocionalna ljubomora je statistički značajno

povezana s varijablama spol, dob, samopoštovanje, osjećaj neadekvatnosti i ovisnost o drugima. Provedenim hijerarhijskim analizama se uočava kako niti jedna od navedenih varijabli nije statistički značajan prediktor emocionalne ljubomore. Dodatnim regresijskim analizama utvrđeno je kako je vjerojatno spol medijatorska varijabla u odnosu dobi i bihevioralne ljubomore, dok je dob medijatorska varijabla u odnosu spola i bihevioralne ljubomore. Samopoštovanje je medijatorska varijabla u odnosu osjećaja neadekvatnosti, ali i ovisnosti o drugima i emocionalne ljubomore, dok je osjećaj neadekvatnosti medijatorska varijabla u odnosu samopoštovanja i emocionalne ljubomore. Čini se da navedene varijable djeluju uzajamno na emocionalnu ljubomoru kao što je slučaj i kod kognitivne ljubomore.

Statistički značajnim prediktorima bihevioralne ljubomore pokazale su se varijable uvedene u trećem koraku, odnosno anksiozna i izbjegavajuća privrženost koje objašnjavaju 31% varijance. No, samo je varijabla anksiozna privrženost samostalni prediktor bihevioralne ljubomore. Prema tablici 2, bihevioralna ljubomora je statistički značajno povezana s osjećajem neadekvatnosti, samopoštovanjem, ovisnošću o drugima i anksioznom privrženosti. Provedenom regresijskom analizom jedini statistički značajni prediktor ostaje anksiozna privrženost. Dodatnim regresijskim analizama utvrđeno je ponovno uzajamno djelovanje varijabli osjećaja neadekvatnosti, samopoštovanja i ovisnosti o drugima. Varijabla samopoštovanje je medijatorska varijabla u odnosu između ovisnosti o drugima i bihevioralne ljubomore te između osjećaja neadekvatnosti i bihevioralne ljubomore. Osjećaj neadekvatnosti je medijatorska varijabla u odnosu između samopoštovanja i bihevioralne ljubomore. Zbog ovakvog uzajamnog djelovanja, niti jedna navedena varijabla nije statistički značajan prediktor bihevioralne ljubomore.

Naposljetku, kao što se može vidjeti iz tablice 2, značajna razlika između muškaraca i žena utvrđena je samo na varijabli emocionalna ljubomora. Pri tome su muškarci u prosjeku izvještavali o višoj emocionalnoj ljubomori od žena. Aritmetička sredina rezultata muškaraca na emocionalnoj ljubomori iznosi $M = 3,52$, $SD = 0,90$, dok je za žene $M = 3,18$, $SD = 0,63$. Kako bi se provjerilo ima li dobivena statistički značajna razlika praktičnu važnost, izračunata je veličina učinka koja iznosi $d = 0,45$ te spada u srednju veličinu učinka.

Rasprava

Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti odnos podtipova ljubomore i osjećaja neadekvatnosti, samopoštovanja i ovisnosti o drugima kod mladih odraslih osoba. Postavljena hipoteza o povezanosti podtipova ljubomore i osjećaja neadekvatnosti, samopoštovanja i ovisnosti o drugima djelomično je potvrđena. Kognitivni tip ljubomore je statistički značajno povezan s osjećajem neadekvatnosti i samopoštovanjem, dok s ovisnošću o drugima nije utvrđena statistički značajna povezanost. Za bihevioralnu ljubomoru je utvrđena statistički značajna pozitivna povezanost s osjećajem neadekvatnosti, ovisnosti o drugima te samopoštovanjem. Za razliku od toga, emocionalna ljubomora je statistički značajno negativno povezana s osjećajem neadekvatnosti, ovisnošću o drugima te samopoštovanjem. Očekivana pozitivna povezanost osjećaja neadekvatnosti i ovisnosti o drugima sa svakim tipom ljubomore je dobivena između kognitivne ljubomore i osjećaja neadekvatnosti te bihevioralne ljubomore i neadekvatnosti te ovisnosti o drugima. Očekivana negativna povezanost između tipova ljubomore i samopoštovanja utvrđena je samo za emocionalni tip ljubomore.

Kada je riječ o samopoštovanju, vjeruje se da je samopoštovanje usko povezano s ljubomorom o čemu je bilo riječi u uvodu. Dobiveni rezultati nisu u skladu s velikim brojem istraživanja koji ističu statistički značajnu negativnu povezanost između samopoštovanja i ljubomore. No, rezultati nekih istraživanja govore o značajnoj pozitivnoj povezanosti između samopoštovanja i ljubomore (Hansen, 1985; prema Adams, 2012). Također, neka istraživanja nisu naišla na statistički značajnu povezanost između navedene dvije varijable. Neki istraživači smatraju da mjera globalnog samopoštovanja koja je korištena i u ovom istraživanju može dovesti do neočekivanih rezultata jer postoje različiti aspekti koji se trebaju uzeti u obzir kao što su situacija ili kontekst istraživanja. Prema tome, ukoliko se promatra povezanost samopoštovanja i ljubomore u romantičnim vezama, treba se mjeriti samopoštovanje koje je vezano uz romantične veze, a ne globalno samopoštovanje (White i Mullen, 1989; prema Adams, 2012). Još jedan razlog za dobivenu pozitivnu povezanost između kognitivne i bihevioralne ljubomore i samopoštovanja je u tome da, iako se čini logičnim pretpostaviti da će osobe niskog samopoštovanja biti podložnije ljubomornom reagiranju na prijetnje romantičnoj vezi, visoko samopoštovanje je to koje može dovesti do većeg ljubomornog reagiranja na prijetnje vezi zbog mogućeg narušavanja visokog samopoštovanja. Jednostavno rečeno, čini se da osobe visokog samopoštovanja imaju više toga za izgubiti (Berscheid i Fei, 1998; Bringle, 1981; prema Adams, 2012).

Očekivano, utvrđena je negativna povezanost samopoštovanja i emocionalne ljubomore. Kao što je navedeno, romantični partneri su u trenutku sudjelovanja u istraživanju bili minimalno godinu dana u romantičnoj vezi. U nekim istraživanjima se navodi kako se s trajanjem veze povećava emocionalna povezanost između partnera čime se povećava povjerenje prema partneru te osobe provode manje vremena u zabrinutosti oko eventualne partnerove nevjere. Budući da se emocionalna ljubomora odnosi na emocionalne reakcije u situacijama koje pobuđuju ljubomoru, osobe visokog samopoštovanja neće pokazivati niz uznemirenih emocionalnih reakcija koje se često smatraju situacijski neprihvatljivima. Suprotno tome, osobe niskog samopoštovanja iskazivanjem takvih emocionalnih reakcija upravo zbog narušenog samopoštovanja nemaju puno toga za izgubiti (Adams, 2012).

Očekivana pozitivna povezanost između ljubomore i osjećaja neadekvatnosti dobivena je za kognitivni i bihevioralni tip ljubomore. Ukoliko osoba smatra da je ona sama izvor problema u vezi, kao i uzrok partnerovog nezadovoljstva, sklonija je ljubomornim načinima razmišljanja i ponašanja (Karakurt, 2012). No, za emocionalnu ljubomoru je dobivena negativna povezanost s osjećajem neadekvatnosti što nije u skladu s očekivanim rezultatima. Jedan od mogućih razloga ovakvih rezultata leži u samoj mjeri neadekvatnosti koja je korištena u ovom istraživanju. Osjećaj neadekvatnosti je mjera samopoštovanja osobe koja se odnosi na samopoštovanje u raznim socijalnim situacijama. Dakle, iako je mjera osjećaja neadekvatnosti specifičnija od mjere globalnog samopoštovanja čini se da se ona ne odnosi na specifičan kontekst kao što su romantične veze. Kao što White i Mullen (1989; prema Adams, 2012) predlažu za mjere samopoštovanja, tako se i mjere neadekvatnosti i ovisnosti o drugima trebaju koristiti u kontekstu romantičnih veza. Tako je Karakurt (2012) u svome istraživanju upotrijebio mjere neadekvatnosti za ulogu partnera i ovisnosti o partneru te je dobio statistički značajnu pozitivnu povezanost osjećaja neadekvatnosti i ovisnosti o drugima s tipovima ljubomore. Zbog nemogućnosti pristupa takvim upitnicima, u ovom su istraživanju korištene općenite mjere osjećaja neadekvatnosti i ovisnosti o drugima te je to jedan od mogućih razloga dobivenih povezanosti ispitivanih mjera. Još jedan mogući razlog za dobivene povezanosti je u korelacijama nezavisnih varijabli. Budući da je bila očekivana negativna povezanost sva tri tipa ljubomore i samopoštovanja, a pozitivna s osjećajem neadekvatnosti i ovisnosti o drugima, sukladno tomu, očekivala se negativna povezanost samopoštovanja i osjećaja neadekvatnosti i ovisnosti o drugima. Iz tablice 2 je vidljivo da je dobiveno upravo suprotno, odnosno, pozitivna povezanost ovih mjera. Prema ovim rezultatima osoba visokog samopoštovanja postiže više rezultate na mjerama neadekvatnosti i ovisnosti o drugima. Postoji mogućnost da je zbog takve povezanosti dobivena korelacija nezavisnih i zavisnih

varijabli suprotna od očekivane budući da je vidljivo kako svaki od tipova ljubomore ima jednaki predznak povezanosti sa sve tri varijable, odnosno, emocionalna ljubomora je negativno povezana sa sve tri varijable, dok su kognitivna i bihevioralna ljubomora pozitivno povezane sa sve tri varijable.

Mjera ovisnosti o drugima je pozitivno povezana samo s bihevioralnom ljubomorom, dok je negativno povezana s emocionalnom ljubomorom. Između kognitivne ljubomore i ovisnosti o drugima nema statistički značajne povezanosti. Prijašnje objašnjenje neočekivanih rezultata se može primijeniti i u ovom slučaju budući da je White u svojim istraživanjima (1981; prema Adams, 2012) dobio da su se ovisnost o partneru kao i percipirana neadekvatnost za ulogu partnera uistinu pokazali značajno pozitivno povezani s ljubomorom. Čini se da je ključ ovakvih rezultata upravo u upitnicima koji su vezani uz kontekst romantičnih odnosa. Osim neadekvatnosti korištenih instrumenata postoji još jedan mogući razlog dobivenih rezultata. Karakurt (2012) je u svom istraživanju dobio da je ovisnost o drugima statistički značajno pozitivno povezana s mjerama privrženosti te je zbog takve povezanosti dobivena značajna negativna povezanost ovisnosti i ljubomore. U ovom istraživanju nije dobivena takva povezanost ovisnosti o drugima i privrženosti što je moglo utjecati na dobivene rezultate.

Hijerarhijskim regresijskim analizama provjeren je doprinos samopoštovanja, osjećaja neadekvatnosti i ovisnosti o drugima, kao i trajanja veze, zadovoljstva vezom, doživljene nevjere te anksiozne i izbjegavajuće privrženosti u objašnjenju varijance kognitivne, emocionalne i bihevioralne ljubomore. U slučaju kognitivne ljubomore, samostalnim prediktorima su se pokazali dob, anksiozna privrženost te zadovoljstvo vezom. Dakle, mlađi sudionici koji su anksiozno privrženiji partneru i zadovoljniji vezom postižu više rezultate na kognitivnoj ljubomori. U slučaju emocionalne ljubomore objašnjeno je 19% varijance. U ovom modelu, varijable uvedene u drugom koraku (samopoštovanje, osjećaj neadekvatnosti i ovisnost o drugima) su na granici statističke značajnosti od $p < 0,05$. No, niti jedna od uključenih varijabli nije značajni samostalni prediktor emocionalne ljubomore. U slučaju bihevioralne ljubomore objašnjeno je 31% varijance. Kada su se u trećem koraku ovog modela uključile varijable anksiozna i izbjegavajuća privrženost, treći blok varijabli postaje statistički značajan. Statistički značajnim samostalnim prediktorom pokazala se jedino varijabla anksiozna privrženost.

Pregledom dobivenih rezultata, postavljena hipoteza o doprinosu samopoštovanja, osjećaja neadekvatnosti i ovisnosti o drugima nije potvrđena. Iako prethodna istraživanja

ukazuju na važnost niskog samopoštovanja kao prediktora (DeSteno i sur., 2006) u ovom istraživanju se ono nije pokazalo značajnim prediktorom niti jednog tipa ljubomore.

Povezanost varijabli ovisnost o drugima i osjećaj neadekvatnosti s ljubomorom se ispitalo u malom broju istraživanja (Wigman, Graham-Kevan i Archer, 2008). No, većina istraživača koji uzimaju ove varijable u obzir smatra da su one dobri prediktori ljubomore, ali ne kao samostalni prediktori (White, 1981; prema Karakurt, 2012). Pregledom povezanosti između ova dva prediktora uočava se statistički značajna pozitivna korelacija. Kao i kod ranijeg objašnjenja dobivenih korelacija, i u ovom slučaju je moguće da se zbog visoke i statistički značajne korelacije između ova dva prediktora poništava njihovo zajedničko značajno predviđanje kognitivne ljubomore. Moguće je da se zbog takve njihove međusobne povezanosti prilikom zajedničkog uključivanja u regresijsku analizu gubi njihovo pojedinačno značajno predviđanje sva tri tipa ljubomore. Vjerojatno bi rezultati hijerarhijske regresijske analize bili drukčiji ukoliko bi povezanost ispitivanih varijabli bila drukčija, odnosno, ukoliko veće samopoštovanje ne bi značilo i veći osjećaj neadekvatnosti i ovisnosti o drugima. Postoji nekoliko mogućih objašnjenja zašto su se dobili ovakvi rezultati. Jedno od njih se odnosi na način prikupljanja sudionika. Kako je ranije objašnjeno, sudionici su se prikupljali metodom snježne grude. Milas (2005) ističe da je ovakvo uzorkovanje opravdano kada se po nečemu želi obuhvatiti manja, ali po nekom svojstvu posebna skupina ljudi. Za provedbu ovog istraživanja bilo je potrebno obuhvatiti romantične partnere koji su u trenutku istraživanja bili u vezi minimalno godinu dana. Početnim odabirom manjeg broja parova, sudionici su upućivali istraživačicu na ostale parove koji bi mogli sudjelovati u istraživanju. No, ovakvom tehnikom se na neki način narušila anonimnost sudionika. Iako je istraživačica osigurala svakom sudioniku kuvertu u koju su stavljali ispunjene podatke i sami ju zalijepili, primijetila se sumnja sudionika u anonimnost. Zapravo, istraživačica je primijetila da sudionici, bez obzira na uputu, smatraju kako će istraživačica znati koje su upitnike oni rješavali i da će baš njihove upitnike posebno proučavati. Takvih otvoreno izraženih zabrinutosti pokazalo je otprilike deset sudionika tijekom samog provođenja istraživanja, međutim, nakon nekog vremena velik broj ljudi je ispitivao istraživačicu o tome kakvi su njihovi rezultati u odnosu na druge osobe i slično. Time se dobio dojam kako je velik broj sudionika smatrao kako istraživanje zapravo i nije anonimno. Moguće je da je takvom mišljenju pridonijela prisutnost istraživačice u trenutku ispunjavanja upitnika te da su zbog toga sudionici na pitanja odgovarali na socijalno poželjan način i nisu dobivene stvarne mjere ljubomornog načina razmišljanja, osjećanja i ponašanja. Zbog ovakvih reakcija sudionika, moguće je pretpostaviti da bi rezultati bili drukčiji ukoliko bi se koristila neka druga metoda prikupljanja podataka

kao što je online istraživanje u kojemu ne postoji prisutnost istraživača kao što je bio slučaj u ovom istraživanju. Premda ono ima svojih negativnih strana, online metoda prikupljanja podataka osigurava veću anonimnost sudionika što je za ovakav tip istraživanja prijeko potrebno, ali u tom slučaju ne možemo biti sigurni da će oba partnera ispuniti upitnike. Osim online istraživanja, jedna od alternativa koja je većinom korištena u istraživanjima (Karakurt, 2012) je grupno ispitivanje npr. u učionici ili nekoj drugoj prostoriji gdje bi svi sudionici ispunjavali upitnike u isto vrijeme.

Nadalje, uočeno je kako je većina istraživanja koristila hipotetske situacije koje pobuđuju ljubomoru (White, 1981; prema Adams, 2012). U ovom istraživanju nisu bile opisane takve situacije čime se moglo utjecati na to da sudionici odgovaraju prema trenutnom raspoloženju, a ne u onako kako se inače ponašaju u romantičnim vezama i u situacijama koje dovode do ljubomore. Hipotetske situacije bi možda bile prigodnije za ovakav tip istraživanja jer bi opisivanjem takvih situacija, na neki način doveli sudionike do toga da se zamisle u situaciji koja dovodi do ljubomore i da s tog aspekta odgovaraju na postavljena pitanja. U prilog ovom objašnjenju ide nalaz Busha i suradnika (1988) koji pokazuje povećanje osjećaja neadekvatnosti nakon zamišljanja situacije koja pobuđuje ljubomoru (Adams, 2012).

Kako je ranije opisano, nisu korišteni upitnici koji su usko vezani uz područje romantičnih veza. U istraživanjima koja su koristila takve upitnike dobiveni su rezultati u kojima je nisko samopoštovanje dovelo do ljubomore, ali i gubitka veze (White, 1981; Mathes i sur., 1985; prema Adams, 2012). Slično tomu DeSteno, Valdesolo i Bartlett (2006) dobivaju da narušeno samopoštovanje funkcionira kao medijator ljubomore, no, u ovim istraživanjima mjere ljubomore su bile drukčije, odnosno emocionalna i seksualna ljubomora te opsesivna, depresivna, separacijsko-anksiozna i paranoidna ljubomora. Kako je ranije spomenuto, White (1981; prema Karakurt, 2012) u svojim istraživanjima izvještava o osjećaju neadekvatnosti i ovisnosti o drugima kao značajnim prediktorima ljubomore, ali u kontekstu romantičnih veza. Iako se različiti aspekti ovisnosti o partneru nisu ispitivali, odnosno, nema podataka o njihovom smjeru povezanosti, White (1981) govori o ovisnošću o partneru kao značajnom prediktoru ljubomore. Novijih i detaljnijih istraživanja ovisnosti o partneru u kontekstu romantičnih veza nema te se uočava potreba za provođenjem takvih istraživanja.

Provedenom hijerarhijskom regresijskom analizom pokušao se utvrditi i doprinos privrženosti, duljine veze, zadovoljstva vezom i iskustva nevjere u predviđanju ljubomore. Kognitivnu i bihevioralnu ljubomoru statistički značajno predviđa anksiozna privrženost. Uvođenjem ove varijable u korake analize, ona postaje samostalni statistički značajan pozitivan prediktor kognitivne i bihevioralne ljubomore.

Promatrajući dobivene rezultate možemo vidjeti kako je postavljena hipoteza o doprinosu privrženosti, trajanja veze, zadovoljstva vezom i doživljene nevjere ponovno djelomično potvrđena. Kada je riječ o privrženosti, istraživači koji su se bavili ovim konstruktom izvještavaju o sličnim rezultatima. Anksiozna i izbjegavajuća privrženost su se u prijašnjim istraživanjima pokazale značajnim prediktorima ljubomore. Odnosno, osobe koje su visoko anksiozno privržene pokazuju značajno više sumnji i briga oko partnerove nevjere (Guerrero 1998; Leak i sur., 1998; Sharpsteen and Kirkpatrick 1997; prema Mattingly, Whitson i Mattingly, 2012). Za razliku od kognitivne i bihevioralne ljubomore, anksiozna privrženost statistički značajno ne predviđa emocionalnu ljubomoru. Razlog tomu može biti u činjenici da je većina sudionika na skalama dimenzija privrženosti davala relativno niske procjene, odnosno izražavala nizak strah od odbijanja ili napuštanja na Skali anksioznosti i nizak doživljaj neugode zbog bliskosti i ovisnosti o drugima na Skali izbjegavanja. Dakle, veliki postotak sudionika je klasificiran u sigurnu privrženost (82%), dok je tek 11% sudionika klasificirano u zaokupljenu privrženost. Plašljive privrženosti je 4% sudionika, a 3% sudionika spada u kategoriju odbijajuće privrženosti. Postoji mogućnost da se zbog ovakve klasifikacije sudionika, privrženost se nije pokazala značajnom u predviđanju emocionalne ljubomore. Greenberg i suradnici (1993) smatraju da anksiozno privrženi pojedinci pokazuju više emocionalnih reakcija u situacijama koje izazivaju ljubomoru (Karakurt, 2012). Također, Simpson (1990) primjećuje kako su nesigurni obrasci privrženosti povezani s negativnim emocijama te sigurno privrženi pojedinci izvještavaju o manje negativnih emocija povezanih s ljubomorom. Za razliku od njih, nesigurno privrženi pojedinci pokazuju izrazito negativne emocionalne reakcije u situacijama koje pobuđuju ljubomoru (Karakurt, 2012). Stoga bi za očekivati bilo da će anksiozna privrženost značajno predviđati emocionalnu ljubomoru, no, u ovom istraživanju to nije bio slučaj budući da je većina sudionika klasificirana kao sigurno privržena.

Karakteristike veze kao što su zadovoljstvo vezom, duljina veze te doživljena partnerova nevjera se nisu pokazale statistički značajnim prediktorima ljubomore. No, uz dob, zadovoljstvo vezom statistički značajno predviđa kognitivnu ljubomoru. Dodavanjem samopoštovanja, osjećaja neadekvatnosti i ovisnosti o drugima, zadovoljstvo vezom prestaje biti značajan prediktor kognitivne ljubomore. Iako ove varijable do sada nisu u dovoljnoj mjeri istraživane, neki radovi govore o negativnoj povezanosti zadovoljstva vezom i ljubomore. Nekoliko istraživanja se bavilo povezanosti zadovoljstva vezom i kognitivnom, emocionalnom i bihevioralnom ljubomorom te pronalaze negativnu povezanost ovih mjera (Guerrero i Eloy, 1992). Tako su Anderson i suradnici (1999) utvrdili da su emocionalna i

kognitivna ljubomora negativno povezane sa zadovoljstvom vezom, dok za bihevioralnu ljubomoru nije pronađena nikakva značajna povezanost (Dandurand, 2013). U ovom istraživanju zadovoljstvo vezom nije statistički značajno povezano niti s emocionalnom niti s bihevioralnom ljubomorom dok je s kognitivnom ljubomorom korelacija niska i pozitivna. Takav rezultat može biti posljedica same operacionalizacije konstrukta zadovoljstva vezom. Naime, u ovom je istraživanju zadovoljstvo vezom provjereno pitanjem koliko je osoba zadovoljna vezom te su sudionici odgovarali na skali od četiri stupnja. Postoji mogućnost da takvim prisilnim odabirom sudionici nisu mogli na pravi način izraziti zadovoljstvo vezom budući da je skala odgovora sadržavala samo četiri stupnja. U velikom broju istraživanja su korišteni upitnici koji mjere zadovoljstvo vezom pa je zbog toga moguće da je dobivena povezanost navedene mjere i ljubomore (Dandurand, 2013). Također, niti ovdje ne možemo zanemariti pitanje anonimnosti i prisutnosti istraživačice o čemu je ranije bilo riječi.

Jedna od sociodemografskih varijabli koja se pokazala statistički značajnim prediktorom kognitivne ljubomore je dob. Dob u svakom koraku hijerarhijske regresijske analize samostalno statistički značajno negativno predviđa kognitivnu ljubomoru. Drugim riječima, stariji sudionici postižu niže rezultate na kognitivnoj ljubomori. Istraživanja koja su se bavila dobi sudionika većinom koriste mjere seksualne i emocionalne ljubomore, dok o kognitivnoj, emocionalnoj i bihevioralnoj ljubomori ima malo podataka. Budući da većina istraživanja svoje nalaze temelji na uzorku mladih odraslih osoba, o utjecaju dobi na ljubomoru nema dovoljno podataka. No, usprkos tome, neka istraživanja govore o tome kako stariji sudionici postižu niže rezultate na mjerama ljubomore od mlađih. Što je osoba starija, to se manje brine o potencijalnoj nevjeri partnera/partnerice. Isto tako, gubi se razlika u vrsti ljubomore koju sudionici pokazuju (Shackelford i sur., 2004). U provedenom je istraživanju također dobivena negativna povezanost između dobi i kognitivne ljubomore, no ne možemo zaključivati o utjecaju dobi na ljubomoru budući da su uzorak činile osobe između 20 i 30 godina. Moguće je da zbog takvog dobnog raspona sudionika nije dobiven statistički značajan utjecaj dobi na emocionalnu i bihevioralnu ljubomoru. Vjerojatno su osobe koje su u gornjim granicama ovog dobnog raspona manje zaokupljene mislima o potencijalnoj nevjeri partnera zbog veće emocionalne uključenosti u romantičnu vezu čime povjerenje u partnera raste (Shackelford i sur., 2004). Bilo bi dobro kada bi se u budućim istraživanjima istovremeno obuhvatio uzorak sudionika različite dobi kako bismo ispitali razliku između mlađih i starijih osoba u ljubomori.

Nekoliko istraživanja se bavilo trajanjem veze kao prediktora ljubomore. No, rezultati istraživanja su prilično nekonzistentni. Comstock (1997) je ispitivao duljinu trajanja veze i

povezanost s doživljavanjem ljubomore. Našao je pozitivnu povezanost između duljine romantične veze i ljubomore. To je u skladu s teorijom koja govori kako je ljubomora veća s većim stupnjem ulaganja u vezu, kako emocionalnog tako i materijalnog i reproduktivnog (Southard i Abel, 2010). U ovom istraživanju se duljina veze nije pokazala značajnim prediktorom niti jednog tipa ljubomore. Prijašnja istraživanja govore o duljini veze kao pozitivnom prediktoru ljubomore, pri čemu navode da osobe koje kohabitiraju ili su u braku doživljavaju više ljubomore (White, 1981; Comstock, 1997). Međutim, u spomenutim istraživanjima kao mjera ljubomore koristila se emocionalna i seksualna ljubomora. Za razliku od takvih istraživanja u ovom istraživanju sudjelovale su mlade odrasle osobe koje su bile u romantičnoj vezi. Moguće je da stupanj ulaganja u njihovu vezu nije jednak onome kod osoba koje kohabitiraju ili su u braku te se zbog toga duljina veze nije pokazala značajnim prediktorom ljubomore. Buduća istraživanja bi trebala usporediti duljinu trajanja veze kao prediktora ljubomore kod osoba koje su u romantičnom odnosu s onima koji su u braku ili kohabitaciji.

Mali broj istraživanja se bavio pitanjem utjecaja doživljene partnerove nevjere na ljubomoru. Neki istraživači smatraju da iskustvo partnerove nevjere predviđa veću ljubomoru u romantičnim odnosima, dok drugi smatraju da nevjera prijašnjeg ili prijašnjih partnera nema veze s ljubomorom u sadašnjem romantičnom odnosu (Mattingly, Whitson i Mattingly, 2012). U provedenom istraživanju doživljena se nevjera odnosila na nevjera od bilo kojeg romantičnog partnera te se pokazalo kako navedena varijabla nije prediktor niti jednog tipa ljubomore. Možda bi rezultati bili drukčiji kada bi se vidjelo kako doživljena nevjera trenutnog partnera utječe na ljubomoru. Istraživanja koja bi se bavila ovom problematikom bi trebala provjeriti razliku između ljubomore onih koji su iskusili nevjera od prijašnjih partnera s onima koji su doživjeli nevjera trenutnih partnera.

Usporedbom muškaraca i žena utvrđena je statistički značajna razlika samo s obzirom na emocionalnu ljubomoru, pri čemu muškarci postižu više rezultate od žena. Budući da su prijašnja istraživanja pokazala kontradiktorne podatke u vezi spolnih razlika, u ovom istraživanju se nisu očekivale spolne razlike među ispitivanim varijablama. Većina istraživanja je ispitala spolne razlike u seksualnoj i emocionalnoj nevjeri, dok se trodimenzionalni konstrukt ljubomore manje istraživao. U uvodu je navedeno da su Aylor i Dainton (2001) istraživali kognitivnu, emocionalnu i bihevioralnu ljubomoru te su pronašli spolne razlike u kognitivnoj ljubomori, pri čemu muškarci doživljavaju veću ljubomoru od žena. Guerrero i suradnici (1993) su dobili spolne razlike u bihevioralnoj ljubomori, pri čemu žene doživljavaju veću ljubomoru, dok za emocionalnu i kognitivnu ljubomoru nema

statistički značajnih spolnih razlika (Southard i Abel, 2010). U ovom istraživanju je dobiveno da muškarci postižu veće rezultate na emocionalnoj ljubomori. Jedan od mogućih razloga ovakvih rezultata je duljina veze sudionika. U istraživanjima u kojima je dobiveno da su muškarci osjetljiviji na seksualnu ljubomoru, duljina veze se nije uzimala u obzir. Zapravo, svi sudionici u trenutku ispitivanja nisu niti bili u vezi (Buss i sur., 1992; prema Russell i Harton, 2005). Kada se istraživanje ponovilo na sudionicima koji su u tom trenutku bili u ozbiljnoj vezi, dobili su se drukčiji rezultati, što je slučaj i u ovom istraživanju. Takve rezultate je dobio i Harris (2000; prema Russell i Harton, 2005). Još jedan mogući razlog je i dob sudionika. Smatra se da su stariji sudionici manje osjetljiviji na seksualnu nevjeru, a više na emocionalnu (Varga, Gee i Munro, 2011). Budući da su u ovom istraživanju muškarci u prosjeku stariji od žena, moguće je da su zbog toga postigli više rezultate na emocionalnoj ljubomori. Osim toga, u istraživanjima u kojima se pokazala veća seksualna ljubomora muškaraca, korištene su mjere seksualne i emocionalne ljubomore. Također, u takvim istraživanjima su korišteni upitnici ljubomore koji za opisivanje ljubomore koriste hipotetsku situaciju emocionalne ili seksualne nevjere te sudionici moraju odabrati koja od ponuđenih situacija kod njih izaziva više ljubomore. Takve rezultate ne možemo generalizirati na ovakav tip istraživanja te se javlja potreba za utvrđivanjem spolnih razlika koristeći multidimenzionalni konstrukt ljubomore, odnosno spolnih razlika u kognitivnoj, emocionalnoj i bihevioralnoj ljubomori. Između ostalih ispitivanih varijabli nije nađena statistički značajna spolna razlika što je bilo u skladu s postavljenom hipotezom.

Pregledom deskriptivne statistike odgovora muških sudionika, primijetilo se kako, iako nema statistički značajne razlike, muškarci postižu niže rezultate na samopoštovanju, a više na osjećaju neadekvatnosti i ovisnosti o drugima od žena. Ovakvi rezultati su iznenađujući budući da istraživanja govore o višim rezultatima na skali samopoštovanja i nižem osjećaju neadekvatnosti i ovisnosti o drugima kod muškaraca u odnosu na žene (Karakurt, 2012; White; 1981; prema Adams, 2012).

Ograničenja i doprinosi provedenog istraživanja

Jedno ograničenje ovog istraživanja leži u upitnoj vanjskoj valjanosti, odnosno nemogućnost generalizacije. Istraživanje je provedeno na romantičnim partnerima koji su u vezi minimalno godinu dana. Stoga, postoji mogućnost da se ono ne može generalizirati na parove koji su u kohabitaciji, na bračne partnere niti na partnere koji su u početnim stadijima svoje romantične veze. Moguće je da su u takvim vezama obrasci ljubomore drukčiji zbog dužeg odnosno kraćeg trajanja veze. Bilo bi dobro kada bi sljedeća istraživanja provjerila navedene potencijalne razlike.

Jedan od važnih nedostataka ovog istraživanja je instrumentarij koji je korišten. Kako je ranije navedeno, u prijašnjim istraživanjima su se koristili upitnici koji su vezani uz samopoštovanje u kontekstu partnerskih odnosa, osjećaj neadekvatnosti za ulogu partnera i ovisnost o partneru. Zbog nemogućnosti pristupa takvim upitnicima, ovdje su korištene opće mjere navedenih varijabli. Neka od prijašnjih istraživanja govore o povezanosti ovih mjera s ljubomorom, dok u provedenom istraživanju to nije slučaj. Moguće je da bi se dobili drukčiji rezultati kada bismo navedene mjere doveli u kontekst romantičnih veza. No, pregledom prijašnjih istraživanja, uočeno je kako je npr. globalno samopoštovanje usko vezano uz različite socijalne situacije, pa tako i romantične odnose. Ukoliko je osoba ostvarila kvalitetnu vezu s partnerom, njeno samopoštovanje vezano uz partnerske odnose je veće, ali se time i opće samopoštovanje povećava (Leary i Baumeister, 2000; Brase i Guy, 2004; Penke i Dennisen, 2008; prema Bale i Archer, 2013). Prema tome, ukoliko osoba ima visoko opće samopoštovanje, jednaki rezultati bi se trebali dobiti i u kontekstu romantičnih odnosa. Ipak, za konstrukte neadekvatnosti i ovisnosti o drugima ne postoje podaci o povezanosti njihovih općih mjera s onima vezanih uz romantične odnose, a kako je ranije navedeno, White (1981; prema Adams, 2012) je govorio o važnosti korištenja upitnika koji su usko vezani uz kontekst istraživanja. Zbog ovakvih nejasnoća, postoji potreba za detaljnijim istraživanjem povezanosti općih mjera navedenih varijabli s onima koji se odnose na romantične odnose.

Sljedeći nedostatak vezan je uz samu provedbu istraživanja. Ranije je naglašeno kako je istraživačica sudjelovala u prikupljanju podataka i sudionici su u njezinom prisustvu ispunjavali upitnike pri čemu je uočena sumnja sudionika u anonimnost podataka, iako im je u uputi naglašeno da su podaci anonimni te su im dodijeljene kuverte u koje su oni sami stavljali ispunjene upitnike i sami ju zalijepili. Možda se umjesto predložene alternative online istraživanja moglo provesti istraživanje u kojemu bi se pozvali parovi u jednu prostoriju gdje bi svi u isto vrijeme ispunjavali upitnike i u isto vrijeme ih predavali, također zalijepljene u kuvertu. Tako bi se njihova kuverta našla među svim ostalim kuvertama što bi dovelo do iskrenijeg odgovaranja na pitanja. No, takvo istraživanje iziskuje puno više sredstava i vremena što je u ovim okolnostima teško provesti.

S druge strane, postoje i neke prednosti ovog istraživanja. Jedna od njih je što su u istraživanju sudjelovali romantični partneri, odnosno, oba partnera su ispunjavala jednake upitnike. U većini istraživanja nisu bili uključeni romantični partneri već bilo koja osoba koja je u trenutku istraživanja bila u romantičnoj vezi. Također, ovo istraživanje je stavilo naglasak na neke druge varijable koje, osim spola, mogu imati značajan utjecaj na doživljavanje ljubomore. Budući da se većina istraživanja bavi spolnim razlikama, ovo istraživanje može

skrenuti pažnju sa spolnih razlika na neke druge varijable koje mogu imati značajan utjecaj na ljubomoru. Kada bi se uzele i detaljnije ispitala sve varijable koje su uključene u ovom istraživanju, dobio bi se pristup proučavanja ljubomore kao kontrolabilnog faktora, a ne predodređenog, koji se može raznim edukacijama i tretmanima mijenjati čime bi se smanjio broj negativnih posljedica koje proizlaze iz ljubomore kao što su psihičko i fizičko nasilje.

Prijedlozi za buduća istraživanja

Dosadašnja istraživanja su većinom ispitivala spolne razlike u emocionalnoj i seksualnoj ljubomori, dok se mali broj istraživanja usmjerio na faktore koje bi mimo spola mogli utjecati na ljubomoru. Također, većina istraživanja se bazira na emocionalnu i seksualnu ljubomoru, a manji broj na multidimenzionalni konstrukt ljubomore. Pffeifer i Wong (1989; prema Guerrero i sur., 1993) ističu kako multidimenzionalni konstrukt pruža bolje razumijevanje ljubomore, a Guerrero i sur. (1993) ističu kako je svaka od ovih dimenzija ljubomore povezana s različitim obilježjima veze. Buduća istraživanja bi trebala uzeti u obzir faktore poput duljine veze, zadovoljstva vezom, doživljene nevjere od prijašnjih i sadašnjeg partnera, osjećaj neadekvatnosti za ulogu partnera, ovisnost o partneru i slično.

Već ranije je spomenuto kako bi buduća istraživanja trebala koristiti mjere koje su usko vezane uz kontekst romantičnih veza kako bi se dobili što specifičniji, a ne općeniti rezultati. Svakako bi bilo korisno kada bi sljedeća istraživanja uzela u obzir i osobe koji su u bračnoj zajednici ili kohabitaciji kako bi se vidjelo ima li razlike u utjecaju nekih od navedenih faktora na ljubomoru kod romantičnih partnera, bračnih partnera ili parova u kohabitaciji te koju vrstu ljubomore takvi partneri najviše doživljavaju. Jedan od prijedloga se odnosi na opisivanje hipotetskih situacija koje dovode do ljubomore kako bi se dobili što vjerniji rezultati.

Na kraju, buduća istraživanja bi trebala u svoja istraživanja uključiti multidimenzionalni konstrukt ljubomore kako bi se vidjelo kako se muškarci i žene razlikuju u ova tri konstrukta te kako neka od navedenih obilježja veze predviđaju ove tri dimenzije ljubomore.

Zaključak

Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti odnos podtipova ljubomore, osjećaja neadekvatnosti, ovisnosti o drugima i samopoštovanja kod mladih odraslih osoba.

U provjeravanju odnosa osjećaja neadekvatnosti, samopoštovanja i ovisnosti o drugima s podtipovima ljubomore. Za kognitivnu ljubomoru je dobivena očekivana statistički značajna pozitivna povezanost s osjećajem neadekvatnosti, dok ovisnost o drugima nije statistički značajno povezana s kognitivnom ljubomorom. Za razliku od očekivanog, samopoštovanje je statistički značajno pozitivno povezano s kognitivnom ljubomorom. Za bihevioralnu ljubomoru dobivena je očekivana statistički značajna pozitivna povezanost s ovisnošću o drugima i osjećajem neadekvatnosti te suprotno od očekivanja i sa samopoštovanjem. Za emocionalnu ljubomoru je dobivena očekivana statistički značajna negativna povezanost sa samopoštovanjem, ali i neočekivana statistički značajna negativna povezanost s osjećajem neadekvatnosti i ovisnosti o drugima.

Hijerarhijskom regresijskom analizom se provjeravao doprinos osjećaja neadekvatnosti, samopoštovanja i ovisnosti o drugima te zadovoljstva vezom, trajanja veze, doživljene nevjere i stilova privrženosti u objašnjenju pojedinih tipova ljubomore. Značajni prediktori kognitivne ljubomore su dob i anksiozna privrženost čime je objašnjeno 30% varijance.

Bihevioralnu ljubomoru također statistički značajno predviđa varijabla anksiozna privrženost kojom je objašnjeno 31% varijance. Za razliku od kognitivne i bihevioralne ljubomore, emocionalnu ljubomoru ne predviđa statistički značajno niti jedna navedena varijabla.

T-testom su provjerene spolne razlike među ispitivanim varijablama. Postavljena je nul-hipoteza, odnosno, nije se očekivala niti jedna spolna razlika među ispitivanim varijablama. Međutim, dobivena je statistički značajna razlika između muškaraca i žena u emocionalnoj ljubomori pri čemu muškarci doživljavaju veću razinu emocionalne ljubomore od žena.

Neočekivani rezultati u ovom istraživanju upućuju na sve veću potrebu za daljnjim istraživanjima ovoga područja te za uključivanjem u istraživanje ranije navedene varijable za koje se pretpostavlja da bi mogle imati utjecaja na ljubomoru.

Literatura

- Adams, S. (2012). *Jealousy in Romantic Relationships, Self-Esteem and Ego Defenses*. Other Degree Thesis. Victoria University.
- Croucher, S. M., DeMaris, A., Oyer, B., Yartey, F. i Ziberi, L. (2012). Jealousy in India and the United States: A cross-cultural analysis of three dimensions of jealousy. *Human Communication*, 2(15), 129-158.
- Dandurand, C. (2013). *Jealousy, Intimacy and Couple Satisfaction: A Romantic Attachment Perspective*. Doctoral Thesis. Ottawa: University of Ottawa.
- DeSteno, D., Valdesolo, P., Bartlett, M. Y. (2006). Jealousy and the threatened self: Getting to the heart of the green-eyed monster. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91(4), 626-641.
- Dujmov, M. (2012). *Ljubomora u romantičnim vezama: Odnos s nekim osobnim i relacijskim varijablama*. Diplomski rad. Zadar: Odsjek za psihologiju sveučilišta u Zadru.
- Elphinston, R.A., Feeney, J.A., i Noller, P. (2011). Measuring romantic jealousy: Validation of the multidimensional jealousy scale in Australian samples. *Australian journal of Psychology*, 63, 243-251.
- Fagundes, C.P., i Diamond, L.M. (2013). Intimate Relationships. U J. Delamater, i A. Ward (Ur.), *Handbook of Social Psychology* (str. 371-411). Dordrecht: Springer Science + Buisness Media.
- Guerrero, L.K., Eloy, S.V., Jorgensen, P.F. i Andersen, P.A. (1993). Hers or His: Sex Differences in the Experience and Communication of Jealousy in Close Relationships. U P.J. Kalbfleisch (Ur.), *Interpersonal Communication: Evolving Interpersonal Relationships* (str. 109-133). Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates Inc.
- Heatherton, T.F., i Wyland, C.L. (2003). Assessing Self-Esteem. U S.J. Lopez i C.R. Synder (Ur.), *Positive Psychology Assessment* (219-233). Washington DC: American Psychological Association.
- Hirschfeld, R.M.A., Klerman, G.L., Gouch, H.G., Barret, J., Korchin, S.J., i Chodoff, P. (1977). A Measure of Interpersonal Dependency. *Journal of Personality Assessment*, 41 (6), 610-618.
- Kamenov, Ž. i Jelić, M. (2003). Validacija instrumenta za mjerenje privrženosti u različitim vrstama bliskih odnosa: Modifikacija Brennanova inventara iskustva u bliskim vezama. *Suvremena psihologija*, 6(1), 73-91.
- Karakurt, G. (2012). The interplay between self-esteem, feeling of inadequacy, dependency

- and romantic jealousy as a function of attachment processes among Turkish college students. *Contemporary Family Therapy*, 34, 334-345.
- Levesque, R.J.R. (2011). Jealousy. U R.J.R Levesque (Ur), *Encyclopedia of Adolescence* (str.1491- 1492). New York: Springer.
- Bale, C. i Archer, J. (2013). Self-Perceived Attractiveness, Romantic Desirability and Self-Esteem: A Mating Sociometer Perspective. *Evolutionary Psychology*, 11(1), 68-84.
- Levy, K.N., Kelly, K.M. i Jack, E.L. (2006). Sex differences in jealousy: A matter of evolution or attachment history? U M. Mikulincer i G.S. Goodman (Ur.), *Dynamics of romantic love: Attachment, caregiving and sex* (str. 128-145). New York: The Guilford Press.
- Mattingly, B.A., Whitson, D., i Mattingly, M.J.B. (2012). Development of the Romantic Jealousy- Induction Scale and the Motives for Inducing Romantic Jealousy Scale. *Current Psychology*, 31, 263-281.
- Milas, G. (2005). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Milner, L. (2009). *Interpersonal dependency and incidents of separation and loss: A study of men in treatment for domestic violence*. Doctoral Dissertation. Oregon: Pacific University.
- Pavela, I. i Šimić, N. (2012). Razlike u ljubomori između muškaraca i žena: provjera evolucijske hipoteze i hipoteze uvjerenja. *Psihologijske teme*, 21(1), 105-120.
- Pullman, H., i Allik, J. (2000). The Rosenberg Self-Esteem Scale: its dimensionality, stability and personality correlates in Estonian. *Personality and Individual Differences*, 28, 701-715.
- Roach, J. i Pease, K. (2011). Evolution and the Prevention of Violent Crime. *Psychology*, 2(4), 393-404.
- Russell, E.B., i Harton, H.C. (2005). The „Other Factors“: Using individual and relationship characteristics to predict sexual and emotional jealousy. *Current Psychology*, 24 (4), 242-257.
- Seltermann, D.F., i Maier, M.A. (2013). Secure attachment and material reward both attenuate romantic jealousy. *Motivation and Emotion*, 37, 765-775.
- Southard, A., i Abel, M.H. (2010). Sex differences in Romantic Jealousy: Evaluating Past and Present Relationship Experiences. *Psychological research*, 6 (1), 41-49.
- Strzyzewski, A.K., i Comstock, J. (1997). Effect of Relationship length on the Experience,

- Expression and Perceived Appropriateness of Jealousy. *Journal of Social Psychology*, 137 (1), 23-31.
- Šverko, B. (2005). Supresor varijabla. U B. Petz (Ur.), *Psihologijski rječnik* (str. 479). Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Tadić, M. (2005). Moderatorski i medijacijski utjecaj samopoštovanja na odnos temeljnih crta ličnosti i neverbalnih socijalnih vještina (Diplomski rad). Zagreb: Studij psihologije Hrvatskih studija.
- Varga, C. M., Gee, B.C., i Munro, G. (2011). The effects of sample characteristics and Experience with Infidelity on Romantic jealousy. *Sex Roles*, 65, 854-866.
- Wigman, S.A., Graham-Kevin, N., Archer, J. (2008). Investigating sub-groups od Harassers: The Roles of Attachment, Dependency, Jealousy and Aggression. *Journal of Family Violence*, 23, 557-568.
- White, G.L. (1981). Some correlates of Romantic Jealousy. *Journal of Personality*, 49, 129-145.
- Whitson, D. I Mattingly, B.A. (2010). Waking the Green-Eyed Monster: Attachment Styles And Jealousy Induction in Romantic Relationships. *Psy Chi Journal of Undergraduate Research*, 15 (1), 24-29.